

ИЗВЕШТАЈ О ПОТРЕБИ РЕГУЛИСАЊА ЦЕНА НАБАВКЕ НЕФРЕКВЕНТНИХ ПОМОЋНИХ УСЛУГА ЗА 2026. ГОДИНУ

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Одредбама Закона о енергетици („Службени гласник РС”, број 145/2014, 95/2018 – др. закон, 40/2021, 35/2023 – др. закон, 62/2023, 94/2024 и 109/25-др. закони) - у даљем тексту Закон о енергетици, које су у потпуности усклађене са тзв. Трећим енергетским Пакетом прописа ЕУ и делимично са тзв. Пакетом Чисте Енергије ЕУ који, између осталог, регулише и тржиште електричне енергије, предвиђено је да Агенција за енергетику Републике Србије (у даљем тексту: Агенција), сваке године анализира потребу регулисања цена набавке нефреквентних помоћних услуга, односно утврди да ли су се стекли услови да се престане са регулацијом цена набавке нефреквентних помоћних услуга.

Закон о енергетици је уједно утврдио који су критеријуми на основу којих ће Агенција оцењивати потребу регулације набавке нефреквентних помоћних услуга, као и да Министарство рударства и енергетике РС, енергетски субјекти и надлежни орган за заштиту конкуренције треба да доставе податке и оцене из своје надлежности за потребе израде овог извештаја.

ЗАКОНСКИ ОСНОВ ЗА РЕГУЛАЦИЈУ ЦЕНА НАБАВКЕ НЕФРЕКВЕНТНИХ ПОМОЋНИХ УСЛУГА

Сагласно члану 2, став 96. Закона о енергетици, нефреквентна помоћна услуга је услуга коју користи оператор преносног система или оператор дистрибутивног система за регулацију напона у стационарном стању, могућност безнапонског покретања и могућност острвског рада дела система.

У складу са чланом 137б Закона о енергетици оператори система су дужни да свим учесницима на тржишту електричне енергије омогуће пружање помоћне услуге, укључујући учеснике на тржишту који нуде енергију из обновљивих извора, учеснике на тржишту ангазоване у управљању потрошњом, складишаре електричне енергије и агрегаторе, као и активне купце.

Одредбом члана 137б. Закона о енергетици прописано је да су оператори система одговорни за набавку нефреквентних помоћних услуга потребних за рад система у складу са транспарентним, недискриминаторним и тржишно заснованим процедурама. У случају да оператор дистрибутивног система или оператор преносног система процени да пружање нефреквентних помоћних услуга засновано на тржишним принципима није економски оправдано, да не постоји релевантан број потенцијалних пружаоца услуга или да се у делу електроенергетског система може нарушити сигуран и поуздан рад система дужан је да о томе обавести Агенцију, у ком случају Агенција даје мишљење о начину набавке нефреквентних помоћних услуга. У случају да Агенција оцени да помоћне нефреквентне услуге није могуће набавити на тржишним принципима оне се набављају по цени која се одређује у складу са методологијом за одређивање цена нефреквентних помоћних услуга.

Одредбом члана 88. Закона о енергетици прописано је да, поред других, регулисане цене могу бити и цене набавке нефреквентних помоћних услуга. У складу са чланом 89. Закона о енергетици Агенција је дужна да једанпут годишње провери потребу регулисања цене набавке нефреквентних помоћних услуга и припреми и објави извештај о потреби даљег регулисања те цене.

Агенција је дужна да у року од осам дана од дана усвајања извештаја исти достави Министарству. У случају када извештај покаже да је регулисање цене набавке нефреквентних помоћних услуга и даље потребно, Министарство је дужно да у року од месец дана у складу са Уговором о оснивању Енергетске заједнице обавести Секретаријат Енергетске заједнице.

АНАЛИЗА

Доношењем Закона о изменама и допунама Закона о енергетици који је ступио на снагу почетком децембра 2024. године, детаљније су утврђене обавезе оператора система у погледу обезбеђења нефреквентних помоћних услуга. Прописано је да се учешће у пружању ових услуга мора омогућити свим учесницима на тржишту електричне енергије који имају могућност да пруже одређену услугу.

Оператор преносног система „Електро mreжа Србије“ а.д. Београд (у даљем тексту ЕМС АД) је обавестио Агенцију да пружање нефреквентних помоћних услуга засновано на тржишним принципима није економски оправдано, да не постоји релевантан број потенцијалних пружаоца услуга и да се у делу електроенергетског система може нарушити сигуран и поуздан рад система. Агенција је у Мишљењу о начину набавке нефреквентних помоћних услуга у 2026. години оценила да помоћне нефреквентне услуге није могуће набавити на тржишним принципима односно да се помоћне нефреквентне услуге могу набавити по цени одређеној посебном одлуком донетој у складу са Методологијом о начину набавке нефреквентних помоћних услуга („Службени гласник РС”, бр.11/26).

Да би се обезбедило учешће у пружању ових услуга свим учесницима на тржишту електричне енергије који имају могућност да пруже одређену услугу, неопходно је да оператори система дефинишу услове и одговарајуће процедуре у правилима о раду преносног и дистрибутивног система, правилима о раду тржишта и правилима за прикључење објеката на преносни систем.

Везано за обезбеђивање нефреквентних помоћних услуга, у наведеним актима треба да буде дефинисано следеће:

- минимални технички услови за пружање нефреквентних помоћних услуга;
- квалификациони поступак за пружаоце нефреквентних помоћних услуга;
- функционална испитивања и начин провере усаглашености објеката са прописаним карактеристикама за пружање нефреквентних услуга током процеса прикључења објекта на систем и током експлоатације објекта;
- поступак утврђивања цене нефреквентних помоћних услуга на тржишним принципима при чему се дефинише:
 - потреба набавке нефреквентних помоћних услуга на целом систему или по деловима система са дефинисањем потребног капацитета услуге у систему или делу система;
 - укупан капацитет нефреквентне помоћне услуге;
 - временски период за који се спроводи набавка нефреквентних помоћних услуга;
 - критеријуми за рангирање понуда.

Поред наведеног, у правилима о раду преносног и дистрибутивног система потребно је утврдити могућност и начин обезбеђивања појединих нефреквентних помоћних услуга од стране корисника дистрибутивног система, за шта је потребно прецизирати заједнички рад оператора преносног и дистрибутивног система.

У 2025. години Агенција је дала сагласност на правила о раду преносног система и правила о раду тржишта. Потребно је да буду донета правила о раду дистрибутивног система и правила за прикључење објеката на преносни систем како би се створили сви Законом прописани услови за обезбеђивање нефреквентних помоћних услуга. Агенција је упозната да су оператори преносног и дистрибутивног система електричне енергије приступили њиховим изменама, које су између осталог условљене и доношењем одговарајућих уредби које припрема Министарство рударства и енергетике.

Током 2025. године, нефреквентне помоћне услуге су обезбеђиване од произвођача електричне енергије из капацитета за производњу повезаних на преносни систем. Поред произвођача, ове услуге могу да пруже и други учесници на тржишту као што су агрегатори, активни купци и складиштари, што је и прописано изменама и допунама Закона о енергетици.

Помоћна услуга регулације напона у стационарном стању има локални карактер и зависи од локације у електроенергетском систему. Како би се напони у 400, 220 и 110 kV мрежи у стационарном стању одржавали у дефинисаном опсегу, неопходно је обезбедити довољну резерву реактивне снаге. Ова резерва реактивне снаге је природно присутна код производних јединица које производе активну снагу и оне су тренутно једини пружаоци ове услуге у ЕЕС Србије. У складу са Поглављем 6.2. Правила о раду преносног система „АД Електро mreжа Србије Београд“, клас. знак: 1-4-0 број: 000-00-ROU-18/2023-003 од 7. новембра 2023. године (у даљем тексту: Правила о раду преносног система), помоћну услугу регулације напона пружају сви корисници система који имају објекте прикључене на преносни систем, у складу са техничким захтевима за прикључење дефинисаним у одобрењу за прикључење. На преносни систем је крајем 2025. године било прикључено и производило је електричну енергију 14 хидроелектрана (укључујући и реверзибилну хидроелектрану), 16 агрегата у термоелектранама, 4 термоелектране-топлане и 7 ветроелектрана. Од ових капацитета све хидроелектране, све термоелектране и две термоелектране-топлане су у власништву Акционарског друштва „Електропривреда Србије“ (у даљем тексту ЕПС АД). Ветроелектране су прикључене на преносни систем сагласно правилима за прикључење објеката на преносни систем у којима није било прописано да имају обавезу регулације напона и у периодима када не производе електричну енергију. Због тога, а имајући у виду варијабилност њихове производње која зависи од појаве ветра, ови капацитети нису погодни за пружање услуге регулације напона у систему. Тренутно, ЕПС АД је доминантан пружалац помоћне услуге регулације напона у стационарном стању, не постоји довољан број других потенцијалних пружалаца ове услуге, те њена набавка у 2026. години не може бити заснована на тржишним принципима. У припреми је доношење нових правила за прикључење на преносни систем у којима ће један од услова за прикључење бити и способност обновљивих извора енергије да имају могућност регулације напона и кад не производе електричну енергију. По доношењу ових правила, очекује се да ће прикључењем нових извора електричне енергије бити омогућено и обезбеђивање услуге регулације напона на тржишним принципима.

Помоћна услуга могућност безнапонског покретања представља способност електроенергетских постројења да покрену производњу електричне енергије путем сопствених помоћних система без спољашњег извора напајања. Набавка ове помоћне услуге зависи од концепта успостављања ЕЕС Србије из безнапонског стања без спољашњих извора напајања и, тренутно, он предвиђа успостављање два електрична острва (острво везано за ХЕ Бајина Башта и острво везано за ХЕ Ђердап 1), па је због тога неопходан закуп ове услуге од понуђача који могу независно успоставити напон без спољашњег напајања и тако формирати два електрична острва. У оба наведена електрична острва, постоји само један потенцијални понуђач услуга ЕПС АД чији производни објекти имају техничке могућности за пружање услуге безнапонског покретања. Правила о раду преносног система, Поглавље 6.2, обавезују производне модуле који имају могућност безнапонског покретања да ову услугу пруже у складу са правилима којима се уређује прикључење објеката на преносни систем, односно у складу са уговором о пружању помоћних услуга. Пошто тренутно постоји само један потенцијални пружалац помоћне услуге могућност безнапонског покретања, у складу са концептом Плана успостављања преносног система, пружање ове услуге не може бити засновано на тржишним принципима.

Помоћна услуга могућност острвског рада дела система је способност одређених електроенергетских постројења да учествују у острвском раду одређеног дела система, испоручују активну снагу у мрежу и врше регулацију фреквенције и напона у формираном острву одвојено од преносне мреже, у случају делимичног или тоталног распада преносног система. Као и претходна, и ова помоћна услуга зависи од концепта успостављања ЕЕС Србије из безнапонског стања без спољашњих извора напајања. Правила о раду преносног система, Поглавље 6.2, обавезују производне модуле да пружају ову услугу у сваком тренутку у складу са карактеристикама дефинисаним правилима којима се уређује прикључење објеката на преносни систем, односно у складу са уговором о пружању помоћних услуга. У овом тренутку постоји само један потенцијални

понуђач услуга чији производни објекти имају могућност пружања услуге острвског рада (ЕПС АД). Имајући у виду да нема других потенцијалних понуђача ове помоћне услуге, пружање услуге у овом тренутку не може бити засновано на тржишним принципима.

Имајући у виду напред наведено, тек се очекује да се нови учесници појаве на тржишту, тако да ће и у 2026. години нефреквентне помоћне услуге бити обезбеђиване из производних капацитета ЕПС АД.

ЗАКЉУЧАК

Доношењем измена и допуна Закона о енергетици које су ступиле на снагу у децембру 2024. године успостављен је правни основ за обезбеђивање нефреквентних помоћних услуга на тржишним принципима. Што се тиче помоћне услуге регулације напона у стационарном стању, ЕПС АД ће и у 2026. години бити доминантан пружалац и неће постојати довољан број других потенцијалних пружалаца ове услуге, док се не донесу нова правила за прикључење на преносни систем. Овим правилима ће бити дефинисано да обновљиви извори енергије морају имати могућност регулације напона и кад не производе електричну енергију, тако да ће тек са прикључењем нових извора бити омогућено и обезбеђивање услуге регулације напона на тржишним принципима. Такође, с обзиром на расположиве производне капацитете, ЕПС АД је једини понуђач за нефреквентне услуге безнапонског покретања и острвског рада, тако да се не може успоставити конкуренција у обезбеђивању ових помоћних услуга.

Имајући све напред наведено у виду, закључено је да ће се нефреквентне помоћне услуге током 2026. године обезбеђивати по регулисаним ценама.